

lětonis

71 2024

Zeitschrift für Sorabistik und vergleichende Minderheitenforschung
Časopis za sorabistiku a přirunowace mjeńšinowe slědženje
Casopis za sorabistiku a pšrownujuce mjeńšynowe slěženje
Journal for Sorbian and Comparative Minority Studies

Sonja Wölkowa

Prof. dr. sc. phil. Helmut Faska
8. 4. 1932 – 15. 1. 2024

Serbski Sorbisches
institut Institut

DOI

[https://doi.org/10.59195/
lp.2024.71-35](https://doi.org/10.59195/lp.2024.71-35)

Foto: Serbski institut 1997

Prof. dr. sc. phil. Helmut Faska

8. 4. 1932 – 15. 1. 2024

15. januara 2024 zemrě w žohnowanej starobje nimale 92 lět prof. dr. sc. phil. Helmut Faska, wurjadny a w slawistice mjezynarodnje připóznaty serbski rěčespytnik. Z nim woteńdže posledni z trójki sorabistow, kotřiž su wot kónca 1950tych lět koncipowali a w slědowacych lětdžesatkach realizowali naročny program rěčespytneho slědženja w 1951 załoženym Instituće za serbski ludospyt – k njej slušeštaj nimo njeho Frido Michałk (6. 10. 1927 – 6. 6. 1992) a Helmut Jenč (13. 5. 1936 – 22. 5. 2020).

Helmut Faska narodži so jako syn lěsneho džělačerja a ratarja we Wuježku, tehdy hišće serbskej wsy pod Čornobohom. Wuchodźiwši 1946 Bukečansku zakładnu šulu poda so kaž mnoho druhich serbskich džěci na dalše šulske kubłanje do Českeje, wopyta gymnazij w Českej Lipje, Warnoćicach a Liberecu. 1950 wróci so do Łužicy a złoži 1951 na Serbskej wyšej šuli maturu, hdžež wuwučowaše na to jako nowowučer dwě lěće swojich přjedawšich sobušulerjow w serbsčinje a sporće. Připódlu kublaše so dale a złoži

DOI: <https://doi.org/10.59195/lp.2024.71-35>

prěnje a druhe wučerske pruwowanje. 1953 zapisa so na studij polonistiki a sorabistiki na tehdyšej Karla Marxowej uniwersiće w Lipsku, hdžež bě so w samsnym lěće jako wědomostny asistent přistajil F. Michałk. Podobnje kaž jeho młody docent zahori so H. Faska za dialektologiju, a tak napisa 1957 jako diplomowe dźěło monografiju wo narěči Rogowa, mjeztym wotbagrowaneje wsy na sewjerowuchodnej periferiji delnjoserbskeho terena, hdžež bě so zachował zbytk Gubinskeho dialekta. Swoje uniwersitne wukubłanje zakonči z dodatnym jednolětnym studijom rušćiny a dialektologije na uniwersiće Lomonosowa w Moskwje.

Po studiju sta so H. Faska 1958 z wědomostnym sobudźělačerjom w rěčespytnym wotředže Instituta za serbski ludospyt, kotremuž wosta hač do swujeho wotchada na wuměnk w lěće 1997 swěrný. Z jeho přistajenjom zahaji so w institučce na wjacore lětdžesatki wusměrjeny wobšěrny program dokumentacije a přeslědženja so pozhubjowacych serbskich dialektow po cyłej Łužicy, na kotrehož koncepciji, organizaciji a realizaciji bě H. Faska směrodajnje wobdźěleny. Serbske dialekty přepytowachu a předstajichu so na zakładže systematisce hromadžených nahrawanjow a zapiskow na trojake wašnje. Prěnja forma běchu nadrobne monografiske wopisanja rěčnych systemow wubraných narěčow – H. Faska wobdźěla jako swoju disertaciju Wětošowski dialekt, narěč na zapadnej periferiji delnjoserbskeho teritorija. Dźěło wuńdže 1964 pod titlom „Die Vetschauer Mundart“ w Spisach Instituta za serbski ludospyt a přidruži so hižo 1962 wot F. Michałka wozjewjenej analzy narěče Noweho Města w přechodnym teritoriju mjez Hornjej a Delnjej Łužicu. Cyklus wotzamkny 1980 monografija narěče Rozwodec na južnej kromje hornjoserbskeho teritorija, kotruž napisa H. Jenč. Druha forma dokumentacije dialektow běchu zběrki narěčnych tekstow, bazowace na paskowych nahrawanjach. Njeběchu pak to prosće same fonetiske transkripcije, ale skerje małe narěčne monografije. Dodate transkripcije w normalizowanym prawopisu a němske přeložki spřistupnjeja wozjewjene teksty tež za historiske abo ludowědne slědženja. Na wosom z džesać zešiwkow tutoho rjada bě H. Faska wobdźěleny.

Najbóle naročny projekt na polu dialektologije, kotryž H. Faska hromadže ze swojimaj kolegomaj F. Michałkom a H. Jenčom w běhu wjac hač třoch lětdžesatkow zwoprawdži, bě geografiske předstajenje narěčow cyłego serbskeho teritorija w Serbskim rěčnym atlasu. Na jeho kartach so diferenciacija leksiki a gramatiskich zjawow w serbskich narěčach jenož grafisce njepředstaja, ale přidawaja so etymologiske wujasnjenja a dokumentacija wobswědčenjow w historiskich žórlach, słownikach a gramatikach. Systematiske statistiske wuhódnoćenje dialektnych rozdźelow na wšelakich runinach rěčneho systema dowoli precizny a objektivny pohlad na narěčne dźělenje přepytowaneho teritorija.

Na pjatnaće zwjazkach tutoho metodisce přiładneho a mjezynarodnje jara wysoko hódnoćeneho dźěla měješe H. Faska najwjetši podźěl. Nimo koncepcionelnje a kwantitatiwnje wusahowaceho sobuawtorstwa na wšěch džesać leksikaliskich zwjazkach napisa sam dalše zwjazki – dwaj wo morfologiji, dwaj wo synchroniskej a historiskej fonologiji a posledni wo syntaksy, kotryž njebě jeho přezahe zemřety kolega F. Michałk hižo dokončić móhl. Z 11. zwjazkom Serbskeho rěčneho atlasa (wušlym 1975), předstajacym narěčnu diferenciaciju na runinje gramatiskich kategorijow kaž tež paradigmaticku substantiwa, so H. Faska 1970 zhabilitowa.

Dalši wusahowacy wědomostny wukon H. Faski bě bjezdwěla spisanje „akademijoweje“ gramatiki spisowneje hornjoserbšćiny (1981), wotpočowaceje na wobšěrnej materialowej bazy, na nazhonjenjach a dopóznacach, zdobytych při přeslědženju serbskich dialektow a na teoretiskim zakładže strukturalistiskeje teorie Praskeje šule. Na njej sobu dźělał je tohorunja jeho kolega F. Michałk. Gramatika namaka mjezynarodne připóznace w recenzijach a je hač do džensnišeho spušćomna a njeparujomna baza a wuchadžišćo za

dalše rěčespytne slědženje wo serbsčinje, haj tež za dalše serbske gramatiki. Hižo jako wuměnkar wobdźěla H. Faska na tutym zakładze „Pućnik po hornjoserbsčinje“ (2003) jako šulsku gramatiku „za wuknjacych a wučacych“. A tež za delnjoserbsku gramatiku, wozjewjenu 1976, je so awtor Pěťš Janaš na jeje koncepcionelne a teoretiske zapołoženje zepěrać móhl.

H. Faska bě mjezynarodnje připóznaty wědomostnik. Wón bě z čonom wjacorych komisijow při Mjezynarodnym komiteju slawistow: wot 1962 do 1964 w komisiji za Słowjanski rěčny atlas a wjele lět w komisijomaj za słowjanske spisowne rěče a za fonetiku/fonologiju. 1984 spožči so jemu Myto Čišinskeho a 1988 bu pomjenowany na profesora Akademije wědomosćow NDR.

Jeho wědomostny opus budźi wobdźiwanje. Nimo mnohoty tu naspomnjenych knižnych wudaćow wobsahuje wobšěrna, něhdze 240 pozicijow wobsahowaca bibliografija H. Faski mnóstwo problemowych nastawkow we wědomostnych časopisach a zběrnikach w tu- a wukraju. Wón bě jedyn z najaktiwnišich awtorow Lětopisa A (Rjad za rěč a literaturu), kotryž redigowaše 1963–1980. Tu wozjewi wot 1959 hač do wotchada na wuměnk 34 wědomostnych nastawkow, k tomu hišće wjac hač dwaj dźesatkaj recenzijow a rozprawow. Tematiski spektrum sahaše wot prašenjow fonetiki/fonologije přez morfologiju a syntaksu hač k stilistice a prašenjam rěčneje normy a kodifikacije. Zdobom publikowaše mnóstwo přinoškow w popularnych publikacijach kaž w Serbskej šuli a Rozhledze a staraše so na tajke wašnje wo spřistupnjenje nowych wědomostnych dopóznaćow za šěršu zjawnosć (hlej H. Jenč, Bibliografija Helmuta Faski, w Lětopisu 39 (1992) 1, s. 150–160, dalše pozicije po Serbskej bibliografiji na www.serbski-institut.de).

H. Faska je swoje žiwjenje wěnował sorabistice, a to nic jenož na ryzy slědžerskim polu. Wón bě mnohe lěta wotrjadnik rěčespytneho wotrjada swojeho instituta (1968–1976 a 1986–1992), jako dołholětny člon Serbskeje rěčneje komisije wot 1967 bě dźesać lět jeje předsyda. W časach politiskeho přewróta přewza 1990 funkciju direktora Instituta za serbski ludospyt, pod jeho nawodnistwom wobsta tute zarjadnišćo wuspěšnje ewaluaciju přez Wědomostnu radu ZRN, a to jako jenički duchownowědomostny institut Akademije wědomosćow NDR. 1992 wzda so wšitkich funkcijow, zo by so wěnował dopisanju poslednjeju zwjazkow Serbskeho rěčneho atlasa (1993 a 1996).

Tež po wotchadze na wuměnk 1997 je Helmut Faska hišće wjele lět aktiwnje dale dźěłał. Jako najwjetej wukonaj matej so tu mjenować zběrnik „Serbsčina“ w slawistiskej knižnej seriji „Najnowsze dzieje jězyków słowiańskich“ (1998) a hižo naspomnjena šulska gramatika „Pućnik po hornjoserbsčinje“ (2003), kotraž je mjeztym hižo w dwěmaj dalšimaj nakładomaj wušła (2012 a 2023).

Helmut Faska hižo mjez nami njeje, wobchowamy sej jeho w čestnym pomjatku. Jeho skutk nam zwostanje: Wón je bytostnje přinošował k našemu dźensnišemu wobrazej wo serbsčinje – hornjej a delnej a jeje narěčach.

Sonja Wólkowa